

MIT IGÉNYEL A TÁRSADALOM AZ ISKOLAI TESTNEVELÉSTŐL ÉS SPORTTÓL?

BÉLY MIKLÓS

Évtizedekkel ezelőtt még akadtak emberek, akik azt hitték, hogy az ő véleményük jelenti az iskolai testnevelés és sport társadalmi igényét is. Ezek az önközpontosultak, a társadalmi igény rangjára emelt egyéni véleményükkel tetszelegtek, amit sokan dogmaként tiszteltek.

A felszabadulás előtti időkben voltak még papok, pedagógusok, katonák, beteg- és öregemberek, akik más és más nézőpontból, de többé-kevésbé azonos indítókok hatásaira alakították ki testnevelés- és sportellenes nézeteiket. Voltak olyan szakértők is, akik az iskolai testnevelésre vonatkozó helytelen nézetüket másokkal mondatták. Ezért befolyásos helyeken — még a parlamentben is — a közös érdekek azonos állásfoglalásainak kialakítását jól megszervezték. Így a felszabadulás előtt az iskolai testnevelés torzításait — pl. a levante testnevelést — sovíniszta és nacionalista jelszavakkal megerősített hamis társadalmi igénynek akarták igazolni, amit az akkori idők hangadói: a szélsőjobb-oldali politikusok és katonatisztek büszkén bizonyítottak.

Egy fokkal megalapozottabbnak látszott az a módszer, amelyiknél az adatgyűjtéshez szükséges kérdések kidolgozása okozott gondot. A kijelölt válaszolók feleleteit összegyűjtötték és azokból vontak le következtetéseket, amit azután társadalmi igénynek tituláltak. Az ilyen statisztikai adatgyűjtés aszerint rangosodott, hogy a megkérdezettek hány százaléka adott kedvező választ. Ez a közvéleménykutató metódus arra a helytelen nézetre hivatkozott, hogy a társadalom, az emberek összessége és a többségi vélemény jelenti a társadalomfejlődés igényét.

A marxizmus tanítása szerint a társadalom az emberek tevékenységének terméke. Ez, a társadalomtörténeti fejlődés során kialakított olyan termelési kapcsolat, amire mindig a meghatározott társadalmi rend, termelési viszonyok jellemzőek. Ezekre emelkedő felépítmény az alap érdekeket biztosító politikai, ideológiai és kulturális jelenségek, eszmék és intézmények formájában nyilvánul meg, melyek a társadalomfejlődés igényét tükrözik.

Amikor pártunk VIII. kongresszusa megállapította, hogy a szocializmus alapjait leraktuk, és beléptünk a szocializmus teljes felépítésének időszakába, e folyamat által meghatározott társadalomfejlődésünk igénye is karakterizálódott. Eszerint elsődleges feladatunk az anyagi

javak fokozott termelésével összefüggésben kulturális, politikai és ideológiai fejlődésünk biztosítása lett.

Ha iskolareformunkat ilyen koncepcióban értékeljük, ráeszmélünk annak a hajtóerőnek a jelentőségére, amit a társadalomfejlődés igénye jelent. Ez ui. végső soron olyan iskolareform kialakítására és annak állandó tökéletesítésére irányul, amelyik az anyagi javak termelésének fokozását és kulturális életünk további fejlődését biztosítja. Ezért az iskolai nevelésnek is elő kell készítenie ifjúságunkat olyan magasszintű termelő és kulturális munkára, amivel össznépi államunk kialakítását hatásosan támogathatja. A társadalomfejlődés nézőpontja felől ez a mai iskolával szemben kialakult igény, ami egyben az iskolai nevelés társadalmi célja. Ennek elérését az iskolareform megvalósításával, a korszerűvé tett neveléssel — az oktatás és képzés tartalmának, módszerének és szervezeti formáinak gyakorlatban történő magasszintű érvényesítésével — fogjuk elősegíteni.

Mielőtt áttekintjük társadalomfejlődésünk mai szakaszában az iskolai testnevelés és sport területén jelentkező társadalmi igényt, tisztáznunk kell a testnevelés és sport funkcióját. A testnevelés ui. az iskolában kötelező tárgy, a nevelés egyik területének — a testi (egészségügyi) nevelésnek — egyik összetevője, aminek tantervi anyagát testgyakorlatok alkotják. A testgyakorlatok a történeti fejlődés során testgyakorlati ágakká (gimnasztika, különféle sportok és játékok, természetjárás) rendszereződtek, és azok edzésével végzett képzést testgyakorlásnak mondjuk. A testnevelés testgyakorlással végzett nevelés, a sport pedig különleges nevelési feladatok (versenyzés, szórakozás, szórakoztatás, üdülés stb.) érdekében szakosított testgyakorlás.

Ilyen megfontolások után azt mondhatjuk, hogy napjainkban az iskolai testnevelés és sport a testnevelési órákon, az úttörő- és sportköri foglalkozásokon, az iskolai élet epizodikus testnevelési és sport alkalmain valósul meg. Természetes, hogy ezek a foglalkozási formák szorosan összefüggnek nem csupán egymással, hanem az iskolán kívüli sportiskolák, valamint a sportklubok és szövetségek ifjúsági sportedzéseivel, a családi életben érvényesülő testi neveléssel, a tanulók életrendjével, orvosi ellenőrzésükkel stb. Az alábbiakban a testi nevelésnek ezekkel a szervezett és igen jelentős formáival nem foglalkozunk, mert azt vizsgáljuk, hogy a társadalom az iskolai testneveléstől és sporttól mit vár.

A *testnevelési órát* azért nevezzük az iskolai testnevelés legjelentősebb szervezeti formájának, mert az óvodás kortól 12 éven át tartó általános és középiskolai oktatáson túl, az egyetemeken és főiskolákon is még két évig, heti két órában kötelező tantárgy. Így állandóan közel kétmillió ifjú személyiségének kialakításához hozzájárul, jelentős hatásokat hozhat létre, pozitív eredményeket érhet el. A kétmillió ifjú testnevelésének évi 100 millió munkaórája és a tanórák személyi, valamint dologi ellátottságának mértéke azt bizonyítja, hogy tanügyi kormányzatunk a testnevelési tanórák szerepét jelentősnek tartja.

Az *úttörő sportfoglalkozás* az általános iskolákban, valamint a sportkör a középiskolákban és a felsőoktatási intézményeinkben az elmúlt esztendőik alatt tovább fejlődött. A sportmozgalom társadalmazása

minden bizonnyal újabb tartalmi értékeket fog kialakítani. Az iskolai testnevelési óra és a sportkör polarizálódása sokféle vonatkozásban megindult. Ez a folyamat azonban csak akkor lesz termékeny, ha a kétféle foglalkozás tartalmi és formai elemei egymással összefüggésben a társadalomfejlődés igényének differenciált feladatait meg is oldják. Ezért a testnevelési órának kötelezőnek és általánosan képző értékűnek kell lennie. A sportköri foglalkozásra hárul az a hagyományos feladat, hogy az önkéntesség alapján, lehetőleg a tanulók által választott sportágban az edzéseket és a versenyeket megszervezze, azokat előkészítse és lebonyolítsa, a sportolást megkedveltesse.

Az iskolai élet epizodikus testnevelési és sport alkalmai, a kirándulások, ünnepélyek, bemutatók, úttörőtábor és napközi otthonok játék- és sportfoglalkozásai, az iskolai nyári sporttáborok stb. ma már tartalmi értékük miatt jelentősek. Az értelmetlen hagyományok e területen is feledésbe jutnak.

Sokszor hangoztatjuk, hogy az iskolai testnevelés és sport említett szervezeti formáinak tartalma sem önmagától fejlődik. A társadalomfejlődés igénye az iskolareform megvalósulásakor ezeken a területeken is mindinkább hatásossá lesz. Az anyagi termelés és össznépi kultúránk értékszintjének emelkedését megalapozó iskolában a testnevelés és a sport fejlődése sem maradhat el, nem tévelyeghet külön utakra. Lényegében az is a tanulóifjúság személyiségének sokoldalú fejlesztésével, a gazdasági és kulturális munkára, a termelőerők növelésére és a béke megvédésére történő felkészítés elősegítésével akar célt érni.

Iskolareformunkban a testnevelés célja — miként a többi tantárgyak célja is — az iskolai nevelés társadalmi célkitűzésével megegyezik [1]:

„Az általános iskola célja, hogy megalapozza a kommunista ember személyiségének kialakítását. Ennek érdekében:

- nyújtson minden tanulónak egységes, korszerű alpműveltséget;
- egész oktató-nevelő munkájával céltudatosan fejlessze bennük a kommunista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat:
- neveljen úgy, hogy a tanulók szeressék szocialista hazánkat és más országok népeit, becsüljék a munkát és a dolgozó embert, vegyenek részt társadalmunk célkitűzéseinek megvalósításában;
- tegye képessé őket arra, hogy hazánknak és a jövő társadalmának mindenoldalúan fejlett, öntudatos dolgozóivá és védelmezőivé válhassanak.”

A KISZ Központi Bizottságának nevelési irányelvei a testnevelés és sport társadalmi igényét más oldalról is megvilágítja, amikor hangsúlyozza [2]: „A dolgozóknak a nagy fizikai erőt igénylő testi munkától való fokozatos megszabadulásával párhuzamosan lehetővé kell tenni, hogy természetes mozgásigényüket testet fejlesztő sportmozgással elégtételt találjanak.”

A KISZ nevelési irányelveiben hangoztatott társadalmi igény a fejlődés eredményeként a termelékenység emelkedése és a munkaidő csökkenése közötti ellentmondás feloldásában fog megvalósulni. A legújabb ideológiai, politikai, tudományos és technikai eredmények — elsősorban a marxizmus—leninizmus világméretű térhódítása, a szocialista világrendszer kialakulásának üteme, a béke megszilárdulása, a távirányítás és automatizálódás vívmányai, valamint a rohamosan fejlődő egy főre

első energiaszükségletünk kielégítésének biztosítása — a termelést (de a háborút is) az emberek biológiai adottságaitól mindjobban függetleníti. Ezért a fizikai munkához és a harci tevékenységhez szükséges hagyományos fizikai képességek — pl. az izomerő — ilyen vonatkozásban elveszítik vezetőszeropüket. Száz évvel ezelőtt a világ energiaszükségletének 94 százalékát még az emberek és az állatok izomereje szolgáltatta. A különböző üzemanyagokra, víz- és szélenergiára csak 6 százalék jutott. Ma viszont a világ energiaszükségletének 97 százaléka üzemanyagból származik. Az emberi és állati izomerőre csak 1 százalék jut.

E számok azt bizonyítják, hogy a világ energiatermelésének mennyiségi növekedése minőségi fejlődéssel függ össze. Ez nem csupán az ember szellemi képességének diadalát jelenti, hanem azt is, hogy a jövő feladatainak teljesítéséhez az emberekben újabb komplex-képességek kialakítása és azok fejlesztése szükséges.

A testnevelésben évezredekön keresztül érvényesült a munkára és a harcra történő felkészítés különféle funkciója, ami a társadalomfejlődés igényének megfelelően átalakult és differenciálódott. Az elmúlt 50 esztendő alatt pl. az iskolai testnevelés tartalma és formája a változó társadalmi igénynek megfelelően többször olyan gyorsan és alaposan megváltozott, hogy a társadalomfejlődéssel összefüggő jelentőségének kielégítő értékelésével még adósak vagyunk.

Az első világháborúra történő felkészülés pl. a torna militarizáló hatásának egyeduralmát a szabadtéri sportokkal, elsősorban az atlétikával szemben hazánkban is megerősítette, ami az akkori uralmon levő osztályérdekeknek megfelelt.

A Tanácsköztársaság, a kollektív termelésre történő felkészítés érvényesítése érdekében az iskolai testnevelésben az atlétizmust bevezette, aminek fegyvertársa akkor a játék volt.

A második világháború előtt — a levante testnevelés katonai előképző jellegével szemben — kialakult a torna, az atlétika és a játék tiszavirágéletű triumvirátusa.

Iskolareformunk testnevelésének tartalmi lényege a tornát hagyományos vezetőszeropétől megfosztotta, de ugyanakkor az atlétikát is háttérbe szorította és azok értékeinek elismerése mellett a sportjátékoknak kedvez.

*
**

Társadalomfejlődésünk jelenlegi szakasza már olyan testnevelést és sportot igényel, amelyikben mindegyik tanuló képességeinek megfelelően eredményesen részt vehet, — egészségügyi hatása a közegészségügy érdekeit fokozottabban szolgálja, — a személyiség sokoldalú fejlesztését biztosítja, — a sportolást megkedvelteti, — az élsportolók utánpótlását elősegíti, — új módszerek és szervezeti formák kialakítására ösztönöz, — a versenysport mellett a sportolással, szurkolással szórakozók létszámát is gyarapítja.

A társadalomfejlődés e sokféle igényének alábbi részletezése természetesen nem jelentheti az idetartozó kérdés megoldását. A vázlatos tárgyalás azonban feltárja azokat az összefüggéseket, melyek a

társadalomfejlődés igénye, továbbá a testnevelés, valamint sport nevelési és oktatási feladatai között érvényesülnek.

Mindenekelőtt hivatkozunk társadalmunk fejlődésének egyik előfeltételére, miszerint szükséges, hogy népünk apraja és nagyja részt vegyen a szocializmus teljes felépítésének munkájában. Itt a hangsúly — ami egyben a társadalomformáló erők hatékonyságát is kiemeli — a munka össznépi jellegére vonatkozik. A nyolc általános és arra épülő négyosztályos középiskola funkciója éppen az lesz, hogy ennek a munkának az elvégzésére mindegyik fiút és leányt jól felkészítse. Ezzel kapcsolatosan az iskolai testnevelés és sport elsőrendű feladata, hogy a fizikailag egészséges ifjúság nevelését elősegítse. Ne feledjük, — miként azt a KISZ nevelési irányelvei is hangsúlyozzák [3]: „... az épülő szocialista társadalom testben edzett, fizikailag erős, egészséges emberek sokaságát igényli.” Ennek teljesítését testneveléssel és sporttal jelentősen elősegíthetjük. Ezért a testnevelés és sport *tömegmozgalmával* összefügg közegészségügyi hatékonyságának mértéke, ami mint igény a szocialista társadalomban mindjobban jelentkezik.

Nem szabad tehát leértékelnünk azokat az eredményeket, melyeket az iskolai testnevelés és sport az ifjú szervezet megerősítése, egészségének megerősítése érdekében, lényegében tehát a *közegészségügy* javára tehet. A testnevelés és sportolás a reá háruló közegészségügyi feladatait természetesen csak akkor tudja teljesíteni, ha az ifjak akkor is sportolnak, ha már nem járnak iskolába. A sportoló tömegek megsokszorozásának előfeltételeit azonban az iskolának meg kell alapoznia. Ezt pedig csak úgy teheti, ha 12—14—16 évig tartó iskolázási idő alatt állandóan kétféle ifjút sportolással sportolásra nevel.

Napjainkban már nem vitás, hogy az iskolai testneveléssel és sportolással elő kell segítenünk a *tanulók személyiségének sokoldalú fejlesztését*. Vannak ui. olyan készségek és testi képességek, melyeket elsősorban testneveléssel, illetve sportolással tudunk hatásosan kialakítani és fejleszteni, holott azok mindenki számára, így társadalomfejlődésünk szempontjából is végtelenül jelentősek.

Ezért hibáznánk, ha az iskolai testnevelésben a születéssel szerzett hajlamok alapján, a tehetséges és ügyes tanulók indokolatlan előjogokhoz jutnának az ügyetlenebb, gyengébb társaikkal szemben. Mindjobban közeledünk is az olyan testnevelés kialakításához, amelyik a tanulók személyiségének meghatározásában szerephez jutó fizikai képességek értékszintjét felismeri, mérlegeli, az e téren elért fejlődést egyénenként értékeli és az oktatás anyagában, módszerében, valamint a tanulók munkájának értékelésekor, az osztályzáskor is figyelembe veszi.

Nem is olyan régen ugyanis a tanulókat egyoldalúan, főleg a cm-grsec egységgel értékelhető teljesítményeredmények alapján bíráltuk el. A maximalizmus delelőjén, testneveléskor sokszor olyat is követeltünk, aminek végrehajtására a tanulók többsége képességek hiánya miatt alkalmatlan volt. Eme ellentmondás feloldásakor a túlzott követelmények silány eredményhez vezettek. Ez a metódus pl. nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az abszolút eredménnyel értékelő atlétika sok iskolában népszerűtlenné lett, a testnevelés iránt a tanulók lelkesedése lanyhult,

a sportolástól visszahúzódtak, és a 12 évig tartó testnevelés képző eredménye nem kielégítő mértékben jelentkezett.

Amikor engedtünk a mondvacsinált normákból, mindjobban megteremtettük annak lehetőségét, hogy testnevelésben a tanulók meglevő képességük maximális kihasználására törekedhessenek. És érdekes: erre szívesen törekednek. Ezzel azonban nem csupán tudatos aktivitásuk előfeltételeit erősíthetjük meg, hanem természetesen azt is, hogy a tanulók a testnevelést kedvvel végezzék. Ez alapfeltétele annak, hogy az iskolai testneveléssel a szocialista emberre jellemző tulajdonságok kialakítását mindegyik tanulóban sikeresen támogassuk.

A tanulók képességeihez méretezett, de azzal azután maximális teljesítményük elérésére irányuló erő kifejtésük a tanulóknak sok irányú fiziológiai és pszichikus hatást hoz létre. Ezek a hatások jelentős nevelő eredmények elérését biztosíthatják. E tény biztosíték arra, hogy mindegyik tanuló sokoldalú fejlődését arra alkalmas oktatási anyaggal, módszerrel és különféle szervezeti formákkal optimális mértékben teljesítsük.

Ezzel természetesen nem csupán a személyiség sokoldalú fejlesztését segítjük elő, hanem a *sportolási kedvet* mindenkiben felkelthetjük és felszínen tarthatjuk, amivel a közegészségügy érdekeit és a tömegesség igényét is kielégítjük.

Az iskolai testnevelés és sport ilyen értelmezésének a gyakorlatban történő érvényesítése biztosítja azt a lehetőséget, hogy a legjobbak közül az arravalók az *élsport utánpótlását* ellássák. A nagy tömegekből kiválasztott legjobbak sportiskolákban és sportklubokban magasszintű sportedzéssel készülhetnek fel. Ennek eredménye az lesz, hogy az élsportolók teljesítménye tovább emelkedik, ami a kisebb képességekkel sportolók tömegére — így az iskolai testnevelésre és sportra is — serkentően visszahat és ezzel sportkultúránk emelkedését elősegíti.

Különösen hangsúlyozzuk a társadalomfejlődés arra irányuló igényét, hogy iskolai testnevelésünkben és sportmunkánkban is javítsuk a tartalmi értékeket aktivizáló *módszereket* és alakítsunk ki újabb *szervezeti formákat*. Erre irányuló vélemények, javaslatok, bírálatok, kezdeményezések, elképzelések elemzését, megvitatását és értékelését különös figyelemmel végezzük. Ha ezt nem így tesszük — akár presztizsféltés miatt, akár nemtörődomségből — úgy a fejlődés kerékkötői leszünk, ami a gyakorlati munka eredményének hanyatlásához, elméletünk torzításához vezet. Ezért az iskolai testnevelés és sport fejlesztése minden vonatkozásban igényli a demokratikus centralizmus elvének érvényesítését, ami elősegíti, hogy a társadalomfejlődés igényének teljesítése a mi területünkön is mindig az objektív feltételekhez és a mindenkori lehetőségekhez alkalmazkodó optimális mértékig megvalósulhasson.

A KISZ nevelési irányelvei közül sokoldalúan kell elemeznünk azt, amelyik a testnevelés és sport perspektívikus társadalmi feladataira utal. Jelentős ugyanis annak a társadalomfejlődési törvénynek az értelmezése, mely szerint rövidebb lesz a munkaidő és több *szabad idő* áll a dolgozók rendelkezésére. „Az új társadalom építésének előrehaladásával — olvassuk az irányelvekben [4] — egyre több szabad idő áll az

emberek rendelkezésére, tehát egyre nagyobb a lehetőségük a rendszeres sportolásra."

Nem szabad úgy okoskodnunk, hogy a társadalomfejlődés során felszabadított szabad idejében mindenki csak sportolni fog. Korántsem. A szabad idő kihasználásának lehetőségére igényt tart a tudomány, a művészet, az irodalom is. Ezzel kapcsolatosan igen jelentős ténnyel is számolnunk kell, ami nem más, mint az emberek *szórakozási vágya*. A szórakozás utáni vágy kialakítja azokat az új lehetőségeket, amelyek a jövő emberének szabad idejét majd kitölti. Ezért nem gondolhatunk arra, hogy a mai sportokat és a sportélet mai szemléletét a jövő emberére rákényszeríthetjük.

Az előttünk álló évtized alatt fel kell készülnünk, hogy a hagyományos sportversenyzés, továbbá annak jól kiépített apparátusa és anyagi megalapozottsága mellett a sportolás újabb versenyszerű formái, szórakoztató alkalmi és módszerei kifejlődjenek. E folyamat a sportolás népszerűsítését jelentősen elősegíti majd, amit azonban az iskolai testnevelésnek és sportnak kell megalapoznia.

Számítani lehet arra is, hogy a mindenkit aktivizáló sportolás mozgalmak *a szurkolással szórakozók* számát gyarapítja. Ez természetesen az élsportra serkentő hatású lesz. Ilyen elgondolásban az iskolai testnevelés és sport tartalmára is hatással lesz, jelenlegi módszere és szervezeti formája átalakul.

*
**

Az iskolai testnevelés és sport társadalmi igényének részletes elemzése és differenciálása megállapítja a testnevelés és sport *nevelési feladatait*. Az általános iskolai tantervben előírt nevelési feladatokat az alábbiakban teljes egészében közöljük [5]:

„A testnevelés feladata, hogy előmozdítsa a tanulók *szervezetének* sokoldalú fejlődését, és hozzájáruljon a kommunista embert jellemző *tulajdonságok és jellemvonások* kialakításához. Ennek érdekében:

ismertesse meg a tanulókat a *torna, az atlétika és a sportjátékok* legalapvetőbb anyagával, keltsen *érdeklődést, kedvet* ezen testgyakorlati ágak műveléséhez. Alakítsa ki *jártasságokat és szilárd készségeket* a szerzett *ismeretek* alkalmazásában és fejlessze a tanulók legfontosabb *testi képességeit*;

a tanulók *egészségének megőrzése és megszilárdítása* érdekében a testgyakorlatokkal elérhető sokoldalú élettani hatás révén segítse elő *egészséges testi fejlődésüket*, járuljon hozzá a *testalkati torzulások megelőzéséhez*, illetve *kiküszöböléséhez*. A lehetőséghez képest elégítse ki a tanulók *mozgásszükségletét*, fokozza szervezetük *erejét, edzettségét, ellenálló- és teherbíró képességét* a mozgásos terheléssel, a hőmérséklettel és időjárással szemben;

fejlessze a tanulók *tudatos helyzetfelismerő és feladatmegoldó képességét*, a gyakorlati élet szempontjából legfontosabb mozgásos feladatok megoldásában is;

fejlessze a kommunista emberre jellemző *erkölcsi tulajdonságokat*, mint pl. bátorság, fegyelmezettség, határozottság és alakítsa aktív, *közösségi magatartásukat*; fejlessze a tanulók szép mozgás iránti érzékét;

alakítsa ki a tanulóknak annak tudatát, hogy a testnevelés és sportolás az egészség, a munkaképesség megőrzésének és fejlesztésének fontos eszköze és egyben a kulturált, a *hasznos szórakozás* egyik formája is."

E nevelési feladatok differenciálódása alapján kialakított tantervi tanítási anyag lényegében az *oktatási feladatokat* tartalmazza. Tehát azt, amit a tanárnak meg kell tanítania, amit a tanulóknak el kell sajátítaniuk. Így az oktatási feladatok teljesítésével jelentős nevelési feladatokat megoldhatunk, mert: *oktatva is nevelünk!*

Az oktatás és nevelés eredményeinek kialakulását *helytelen nézetek*, sok esetben csak ál-objektív nehézségek hangoztatása, hamis eszmék érvényesülése akadályozza. E jelenségeket fel kell ismernünk. Sok esetben ezek ugyanis egészen észrevétlenül lappangnak, de néha újratermelődnek, végül is a társadalmi tudatot károsan befolyásolják. Éppen ezért megnyilatkozásaikat le kell lepleznünk, vitában le kell győznünk azokat. Ha ezt nem tesszük, a fejlődést akadályozzuk, sőt a visszafejlődés lehetőségeit teremtjük meg. Az alábbiakban néhány ilyen helytelen nézetre — a társadalomfejlődés igényeinek teljesítését akadályozó megnyilatkozásokra — hivatkozunk.

Akadnak még mindig olyanok, akik azt mondogatják, hogy a testnevelés és sport tulajdonképpen *haszontalan időtöltés*. Ha az efféle vélemények motivumait keressük, megállapíthatjuk, hogy a vallási nézetektől egészen az egzisztencializmusig a legkülönbözőbb indítók érvényesülnek, sőt sok esetben anyagi érdekek is szerephez jutnak. Ezekkel a nézetekkel szemben a legmeggyőzőbb érvünk az iskolai testnevelés és sport eredményeivel történő bizonyítás.

Egy másik helytelen nézet szerint a testnevelés *olyan életelixír, amitől megifjul a beteg és a vén*. Akik ilyesmit hirdetnek, azt hiszik, hogy a testnevelési óra a legfontosabb tanóra. A sportolásról pedig minden fenntartás nélkül úgy vélekednek, hogy az becsületes embereket nevel stb. Az efféle hamis nézetek hírverői a testnevelés és sport igazi értékeit természetesen devalválják. Ezzel az ún. „szak-barbár” szemlélettel szemben a meggyőzés eszközével tudunk célt érni.

Elgondolkodtató jelenség, hogy sokan vannak, akik a sportolást elmarasztalják és ezért *a sportolókat szidják*. Ilyenkor egyes sportolók hibáit felnagyítják és azokat általánosítják. Figyelembe kell vennünk ezzel kapcsolatosan azt is, hogy sportvezetőségünk az élsportolók részére különféle kedvezményeket biztosít. Szükséges ez ahhoz, hogy világsvonulat elérő teljesítményük túlszárnyalásához az előfeltételeket megadjuk. Ez az elbírálás természetesen más sportolók részére, így a sportoló diákok részére sem jelenthet jogtalan előnyszerzést. A sportolás senki számára sem adhat lehetőséget az erkölcsi normák kijátszására, a törvények megkerülésére. Sőt ellenkezőleg. Arra kell törekednünk,

hogy már a diáksportolók erőnlétét is a kommunista erkölcsi normák igényes teljesítésével fokozzuk.

Veszedelemes torzítást eredményez az olyan gyakorlat, amelyik az iskolai testnevelés és sport *társadalmi célját tagadja*. Ennek iskolapéldája az a metódus, amelyik testneveléssel és sporttal csak egy feladatot akar megoldani és a fetisizált feladattal a társadalmi célt leváltja. Ez történhet pl. akkor, ha „mindenáron” a sportgyőzelem elérésére, vagy „csak” a sportolás megszerettetésére neveljük az ifjúságot. Az ilyen elévelgyéstől mentesülünk, ha munkánkat nemcsak a tanulók sporteredményeinek mértékével értékeljük, hanem elemezzük a nevelés társadalmi céljának elérése érdekében végzett munkánk eredményét is.

Csalfa eredményhez vezet az olyan testnevelés és sportoktatás, amelyik a tanterv *nevelési feladatait leértékeli*, sőt azokról tudomást sem vesz. Bár e feladatok sem örökérvényűek, mégis a társadalomfejlődés igényének megfelelő mindenkori nevelési feladatok teljesítésére törekednünk kell. Ez legfőbb biztosítéka, hogy munkánkkal optimális értékű nevelési eredményeket érjünk el.

A nevelési feladatok leértékelésével összefügg a társadalomfejlődés igényétől eltérő *káros nevelési feladatok feléléde*. A múltban könnyen került az iskolai testnevelés és sport a nacionalizmus és sovinizmus általított káros nevelési feladatok uszályába. Tévedünk, ha azzal áztatjuk magunkat, hogy napjainkban az ilyenek érvényesülésének minden lehetősége megszűnt már, és e téren felesleges az elővigyázatosság. Ezért a testnevelés és sportmunkánk legalább olyan mértékű ellenőrzése szükséges, amelyik igazolja, hogy a tanterv nevelési feladatait jól megoldottuk.

Ezért is igen jelentős pedagógiai követelmény, hogy a tanterv tanítási anyaga (ami lényegében a testnevelés tartalmát határozza meg) *ne legyen írott malaszt*. Az iskolareform alapján kialakított tantervi tanítási anyag megadja a lehetőséget arra, hogy mindegyik iskola — bizonyos keretek között — kialakíthassa a helyi adottságaihoz legjobban illő testnevelési anyagát. Az a nevelő, aki erre nem fordít gondot, saját iskolája testnevelési rendszerének kibontakoztatását, fejlődésének lehetőségét megakadályozza.

— *A tanmenetkészítés felesleges adminisztráció!* — Akik ezt a tanácsot követik, a tervszerű munka lehetőségeitől fosztják meg magukat. Az iskolareform megadta azt a lehetőséget, hogy az alaptantervhez a nevelő a kiegészítő tantervből válassza ki azt a testgyakorlati ágot, amivel oktatómunkáját karakterizálni akarja. Ez a tantervi „szabadság” azonban arra kötelez, hogy a helyi viszonyoknak legjobban megfelelő tanítási anyag kiválasztását és időrendben történő elrendezését — tehát tanmenetét — a nevelő célszerűen megtervezze. Ha ezt nem teszi, oktatása spontán hatások érvényesítésére elszíntelenedik, a régi sablonban elakad, és az iskolareform tartalmi lényegéből keveset használ föl.

— *A hagyományokat ápolnunk kell!* — Ez igaz, de ne mindenféle hagyományt ápoljunk. A fejlődést akadályozó hagyományokat küzdjük le. Ez nem is olyan egyszerű követelmény. A régi és az új harcát sikeresen csak akkor tudjuk megvívni, ha a társadalomfejlődés igényéből

következő nevelési feladatokkal igazolni tudjuk a testnevelés oktatási feladatait, amivel kapcsolatosan állandóan tökéletesítjük az oktatás módszerét és szervezeti formáit is. Ha nem biztosítjuk új módszerrel és szervezéssel az új tartalom értékeinek érvényesülését, akkor az nem válhat anyagi erővé. Tehát a régi formákban megcsontosodunk, és hajlamosakká leszünk arra, hogy a már avulttá lett eljárásainkat megfelelő elméleti érvek kigondolásával igazoljuk.

Elgondolkoztató jelenség, hogy *a testnevelés elméleti ismeretei elmaradtak* a testnevelés és sport gyakorlatának fejlődésétől. A testnevelés elméleti ismeretei a múltban annyira univerzálissá váltak, hogy még a sportelméletet is magában feloldotta. A gyakorlatban felmerülő sokféle nehézség megoldásához nem nyújtott kellő elméleti támogatást. Ez az elmélet önmaga igazolására törekedett, különféle dogmákat alakított ki, a formalizmust megerősítette, a társadalomfejlődés igényének érvényesülését akadályozta. Az ilyen elmélet a testnevelők szemléletét is deformálta. Ezért a mindennapi problémáink megoldására is alkalmas elméletünket természet- és társadalomtudományi speciális ismeretekkel (testnevelés és sport-lélektan, fiziológia, egészségtan, pedagógia, biomechanika, szakmetodikák stb.) meg kell erősítenünk és azokat a mindennapi munkánkban fel kell használnunk.

*
**

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a társadalomfejlődés igénye nem csupán az ifjúság nevelésének mindenkori társadalmi célját határozza meg, hanem abból a nevelés területeinek funkcióját — sőt az iskolai testnevelés és sportolás nevelési feladatait is — körvonalazza. E feladatok szükségszerű fejlődése azért jelentős, mert azokat elsősorban a korszerűvé tett testnevelés és sportolás oktatási feladataival kell megoldanunk, hogy munkánk a társadalomfejlődés igényét kielégítse. Tehát a testnevelésnek az iskolareform során kialakított nevelési és oktatási feladatrendszerét sokkal jobban kell megismernünk és részleteiben is elemeznünk kell, nem pedig úgy, ahogyan a múltban tettük. Ki kell dolgoznunk az új tartalomhoz illő módszereket és a korszerű szervezeti formákat. Különös gonddal őrködnünk kell, hogy helytelen nézetek érvényesülése feladataink teljesítését ne akadályozzák.

J E G Y Z E T E K

- [1] Tanterv és utasítás az általános iskolák számára. Testnevelés, 5—8. osztály. Budapest, Tankönyvkiadó, 1963. 35. p. 2. oldal.
- [2] A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának irányelvei a magyar ifjúság kommunista nevelésének néhány kérdéséről. Budapest, 1963. 45. p. 34. oldal.
- [3] Uo.
- [4] Uo.
- [5] Tanterv. 3. oldal.